
CONSIDERAȚII PRIVIND TITULATURA ȘI STATUTUL POLITICO-JURIDIC INTERNAȚIONAL AL DINAȘTIILOR DOBROGENI DIN SECOLUL AL XIV-LEA

Vasile Mărculeț

La mijlocul secolului al XIV-lea, în regiunile dintre Dunăre și Marea Neagră se constituie Despotatul Dobrogean, având ca nucleu vechea Țară a Carvonei sau Cărvunei, situată în zona de litoral dintre Mangalia și Varna. Menționată pentru prima oară într-un privilegiu acordat de țarul vlaho-bulgar Ioan Asan II (1218-1241), în 1230, negustorilor raguzani (Hurmuzaki 1890, 781, doc. DCXXXVIII). Țara Carvonei se va afirma în relațiile internaționale în prima jumătate a secolului al XIV-lea: în 1325, Biserica locală era ridicată la rang de mitropolie (Miklosich, Müller 1860, 135, doc. LXIII/III), iar în 1346 arhontele Balica „*al Carvonei*” acordă ajutor militar bassilisei Anna de Savoia, regenta fiului său, împăratul bizantin Ioan V Paleologos (1341-1376, 1379-1391), în timpul primului conflict civil cu pretendentul Ioan Cantacuzino, viitorul împărat Ioan VI (1347-1354) (Cantacuzenus 1832, 584-585).

Sub conducerea întemeietorului său, Dobrotici/Dobrotiță (c. 1348-1385/1386), statul dobrogean, care, parafrazându-l pe Nicolae Iorga, avea să reprezinte în a doua jumătate a secolului al XIV-lea „*cea de-a treia libertate românească*”, înregistrează etapa maximei sale afirmări ocupând un teritoriu de la sud de gurile Dunării, probabil din valea Carasu, și până la sud de Varna, impunându-se ca arbitru al scenei politice din Balcanii Orientali (Moisil 1906, 680-692; Iorga 1914, 1043-1057; Mărculescu 1937, 184-214; Alexandrescu-Dresca Bulgaru 1973-1975, 233-247; Alexandrescu-Dresca Bulgaru 1975, 13-20; Ștefănescu 1967, 46-48, 53; Ștefănescu 1971, 346-355; Mărculeț 2006, 219-237; Mărculeț 2007a, 371-398). Sub domnia lui Ivanco/Ioancu (1385/1386-c.1399), pe fondul unui cadru internațional ostil, Despotatul Dobrogean cunoaște o perioadă de criză și de destructurare teritorială sfârșind prin a-și înceta definitiv existența la începutul anului 1399 (Iosipescu 1985, 169-171; Mărculeț 2007b, 9-24).

Importante aspecte ale istoriei Despotatului Dobrogean continuă încă să rămână obscure. Două

dintre acestea două vom încerca să le abordăm în continuarea demersului nostru: titulatura dinaștilor dobrogeni și semnificația sa și stabilirea statutului politico-juridic internațional al acestora și al statului lor.

Dobrotici – *despot* și *domn*. Titulatura lui Dobrotici, mai mult sau mai puțin oficială, se regăsește, atât în surse literare și documentare, cât și în surse numismatice. Titlul care prevalează este cel de *despot*. Acest titlu îi este acordat suveranului Dobrogei de manualul de diplomatică bizantină *Ekthesis néa*, dar și în cronică cruciadei lui Amedeo VI de Savoia (Darrouzès 1969, 56, § 43; Saint-Pierre 1900, 88, 89, § 326, 332). În sfârșit, monedele de bronz care-i sunt atribuite, poartă inițiala T, a formei grecești a numelui său (*Τομπροτίτζα*), asociată cu semnul despotal, litera grecească Δ (*δεσπότη*) (Conovici 1975, 599-605; Iosipescu 1985, 98, 113).

Titlul de despot, deținut de conducătorul Dobrogei, este, fără niciun dubiu, de sorginte bizantină. În epoca în discuție, el se acorda, atât unor potentăți bizantini, cât și unor străini sau *barbari*, „*precum era și Dobrotici*”, conform precizării făcute de *Ekthesis néa* (Darrouzès 1969, 56, § 43).

Deținerea titlului de despot îl arată pe Dobrotici, cel puțin, prin prisma ceremonialului aulic al curții imperiale de la Constantinopol, drept un vasal al Bizanțului. Optica diplomației bizantine își află justificarea în faptul că fruntașul dobrogean a ocupat tronul Țării Carvonei la moartea fratelui său, arhontele Balica, cu asentimentul și, probabil, chiar cu susținerea directă a Imperiului Bizantin. Fără îndoială, acceptarea acestui statut era la momentul respectiv singura opțiune pentru Dobrotici, care se afla la Constantinopol, în serviciul Bizanțului, la moartea fratelui său.

Când a primit Dobrotici titlul de despot este dificil de precizat cu exactitate. Cea mai veche menționare scrisă a deținerii sale de către conducătorul dobrogean datează din iunie 1357 și este făcută

într-un act patriarhal prin care erau puse sub jurisdicția ecleziastică a mitropolitului Antonios al Mesembriei și Anchialosului, cetățile Kozeakon și Emmona, aflate sub stăpânirea „despotului Dobrotitzas” (Miklosich, Müller 1860, 367, doc. CLXVI; Cf. Iosipescu 1985, 92, 125). Ulterior, dinastul dobrogean mai este menționat cu titlul de despot la 9 și 11 noiembrie 1366, în relatarea cruciadei contelui Amedeo VI de Savoia (Saint-Pierre 1900, 88, 89, § 326, 332; Cf. Iosipescu 1985, 113).

Pe baza informațiilor prezentate, suntem în măsură să admitem luna iunie 1357 drept un *terminus ante quem* al acordării de către Bizanț a titlului despotal lui Dobrotici. Precizăm însă că, întrucât la data menționării, conducătorul dobrogean era în posesia titlului de despot, pe care-l deținea dintr-o epocă anterioară. Când anume, vom încerca să stabilim în continuare.

Spre o posibilă identificare a momentului ne conduce o informație indirectă, dar deosebit de însemnată, transmisă în memoriile sale de fostul împărat, Ioan VI Cantacuzino. Prezentând evenimentele de la Constantinopol de la începutul domniei lui, în care Dobrotici, ca adversar al său și susținător al taberei Paleologilor, a jucat un rol important, fostul basileu relatează că în iunie 1348 dinastul dobrogean a fost învrednicit de noul împărat „cu bunăvoință și pronoia ce i se cuveneau și l-a rânduit între romeii (bizantini, n.n.) cei mai de vază” (Cantacuzenus 1832, 63; Cf. FHDR, III 1975, 495, traducerea textului). Prezentele informații ne permit să conchidem că statutul de vasal al împăratului Ioan VI, acceptat de Dobrotici după reglementarea raporturilor cu imperiul în iunie 1348, este în afara oricăror discuții.

Includerea dinastului dobrogean „printre romeii cei mai de vază” a fost, fără îndoială, rezultatul acordării unei înalte demnități în ierarhia aulică bizantină. Foarte probabil, avându-se în vedere calitatea de principe moștenitor al Țării Carvonei, a lui Dobrotici, această demnitate va fi fost cea de despot. Susținem deci pe baza acestor constatări, asemenea altor istorici, că titlul de despot i-a fost acordat lui Dobrotici încă din iunie 1348 sau la o dată ulterioară, foarte apropiată însă de aceasta (Ștefăneascu 1971, 349; Iosipescu 1985, 91). Conchidem deci, că luna iunie 1348 poate fi admisă ca un *terminus post quem* al primirii de către Dobrotici a titlului de despot din partea Bizanțului.

Odată cu titlul de despot, Dobrotici primea din partea împăratului Ioan VI Cantacuzino și pronoia creată special pentru el. Deși nu dispune de informații cu privire la acest aspect, considerăm că respectiva pronoia, „ce i se cuvenea”, ar fi put fi constituită chiar din teritoriul Arhontatului Țării Carvonei, rămas fără conducător prin moartea, în condiții necunoscute, a celor doi frați ai săi, arhontelui Balica și Theodor, teritoriu pe care Bizanțul îl revendica formal în virtutea vechii stăpâniri a imperiului asupra regiunii.

Constituirea respectivei pronoia pentru Dobrotici de împăratul Ioan VI Cantacuzino, dovedește clar intenția basileului de a-l lega pe fostul adversar, care, în 1346-1348, făcuse dovada calităților sale politice și militare, de noua familie imperială. Măsura corespundea, de altfel, politicii consecvent promovate de Ioan VI Cantacuzino de creare a unor apanaje pentru diferiți potențați, ai căror titulari să fie, în calitate de vasali, legați direct de noul basileu. Se urmărea astfel crearea unei baze sociale pe care să se sprijine noua dinastie imperială pe care Ioan VI Cantacuzino urmărea să o întemeieze. Totodată, credincioasă riguroasei sale etichete, considerată una din temelii imperiului, autoritățile bizantine asociau apanajului un înalt titlu al ierarhiei curții imperiale. Deși nu dispunem de surse directe care să confirme categoric acest fapt, reiterăm opinia că tot cu acest prilej i-a fost acordat lui Dobrotici și titlul de despot și a fost instalat la Caliacra, cu tot ceremonialul cerut de o asemenea împrejurare.

Pentru conducătorul statului dobrogean, statutul de vasal al imperiului a fost doar unul formal, el beneficiind de o largă autonomie. Statutul său este confirmat de monedele bătute în prima parte a domniei, databile în intervalul 1348-1366 sau, cel mai târziu, în 1370. Acestea au pe avers litera Δ (δεσπότης), iar pe revers litera T, inițiala grecească a numelui său (Τομπροτιταζα), încadrată de literele ΚΑΛΚ (Καλιάκρα), propunerea pentru lectura legendei fiind următoarea: „Δεσπότης Τομπροτιταζα Καλιάκρα” (Conovici 1975, 602).

Așa cum am precizat, unele surse de factură apuseană îi acordă lui Dobrotici titlul de domn (*dominus*). După cum se poate constata, titlul dinastului dobrogean este identic cu cel purtat de omologii săi din Țara Românească și Moldova, ceea ce nu credem că este o pură întâmplare.

Pentru prima oară, titlul de *domn*, atribuit lui Dobrotici, apare într-un act genovez emis la Pera în

20 octombrie 1360 (Balard 1980, 164, doc. 100). Pe timpul vieții sale, Dobrotici mai este menționat cu titlul de domn în cronica cruciadei contelei Amedeo VI de Savoia, la 7 septembrie, 9 și 29 noiembrie 1366 (Saint-Pierre 1900, 88, 94, 193, § 326, 360, 877). În sfârșit, cu același titlu Dobrotici mai este amintit postum în tratatul din 27 mai 1387, încheiat între fiul și succesorul său Ivanco și Genova (DIR B 1953, 34, 296, doc. 24).

Spre deosebire de titlul de despot, primit din partea Bizanțului, în calitatea sa de vasal al imperiului, cel de domn a fost unul asumat de Dobrotici însuși. Foarte probabil, la fel ca în cazul conducătorilor Țării Românești și ai Moldovei, el avea menirea de a sancționa o realitate politică existentă *de facto*: statutul se sine stătător al dinastului dobrogean și al statului său.

Momentul asumării de către Dobrotici a titlului de domn și a statutului de sine stătător rămâne dificil de precizat. Cert este faptul că în octombrie 1360 el parcursese această etapă. Prin prisma acestei constatări, data de 20 octombrie 1360 poate fi admisă ca un *terminus ante quem* al însușirii titlului domnesc și al asumării statutului de neatârnat de către conducătorul Dobrogei. Considerăm însă că momentul invocat este cu, cel puțin, câțiva ani anterior acestei date.

În opina noastră, cel mai favorabil moment al înălțurării formalei suzeranități bizantine de către Dobrotici, l-a reprezentat izbucnirea celui de-al doilea război civil dintre împărații Ioan V Paleologos și Ioan VI Cantacuzino, desfășurat între 1352-1354. Dacă avem în vedere strânsele sale relații, întărite chiar cu legături matrimoniale, cu familia Paleologilor – era căsătorit cu fiica fostului megaduce Alexios Apokaukos, principalul susținător al familiei imperiale și adversarul ireconciliabil al lui Ioan Cantacuzino din perioada primului război civil (1341-1347), iar fiica sa se va căsători cu Mihail Paleologos, unul din fiii basileului Ioan V – considerăm că, profitând de conjunctura politico-militară favorabilă apărută la Constantinopol, Dobrotici a denunțat relațiile formale de vasalitate ce-l legau de împăratul Ioan VI Cantacuzino, raliindu-se taberei Paleologilor, care, foarte probabil, îi vor fi recunoscut în schimb calitatea de domn de sine stătător.

Noul statut politico-juridic al dinastului dobrogean își află confirmarea și în sursele numismatice. Legenda monedelor atribuite lui Dobrotici,

date după 1370, conține alături de titlul despot și inițiala grecească a numelui emitentului, particula *Iω* și semnul crucii (*†*).

Includerea în titlul despotal a celor două simboluri – *Iω*, de la grecescul *Ιωάννης* (= cel ales de Dumnezeu) și a semnelui crucii (*†*), interpretat de specialiști ca semnificând formula „*din mila lui Dumnezeu*” – reprezintă atributul unei domnii suverane. Asumarea de către Dobrotici a acestui statut politico-juridic marchează finalizarea procesului de transformare a Despotatului Dobrogean într-un principat monarhic. Totodată, recunoașterea titlului de către partenerii de dialog sau de adversarii conducătorului dobrogean – contele de Savoia, autoritățile bizantine și genoveze – reprezintă implicit o recunoaștere și o confirmare a statutului politico-juridic internațional de sine stătător al Despotatului Dobrogean.

Statutul de sine stătător deținut de Dobrotici este însă contestat de istoricul turc Halil Inalcik. În opinia sa, în anul 1372, în urma victoriei otomane de la Cirmen sau Chermanon din 1371, asupra unei coaliții de potențați sârbi, și ca o consecință directă a acesteia, despotul Dobrogei ar fi devenit vasal al Imperiului Otoman (Inalcik 1996, 53). Interesanta și incitanta teorie a specialistului turc nu este însă confirmată de nicio sursă.

O altă constatare pe care ne-o permite parcurgerea surselor este aceea că unele dintre ele îi acordă concomitent lui Dobrotici titlul de domn și despot. Spre exemplu, la 9 noiembrie 1366, cronica expediției lui Amedeo VI de Savoia consemna: „*Librauit ibidem die nona nouembris, de mandato Domnini relacione domini Vrteriarum, cuidam homini greco miso per Dominum ad Dobrodiczam despotum*” (Saint-Pierre 1900, 88, § 326).

Aceste informații permit constatarea că, foarte probabil, pentru titulatura sa oficială, dinastul dobrogean a folosit concomitent cele două titluri. O posibilă explicație pentru această opțiune ar putea fi aceea că titlul despotal reprezenta legitimitatea sa internațională conferită de centrul lumii orientale ortodoxe, unanim acceptate și recunoscut cu asemenea competențe, care era Bizanțul. Semnificativ din acest punct de vedere este, în opinia noastră, faptul că odată cu includerea unei mari părți a teritoriilor Despotatului Dobrogean în hotarele stăpânirilor lui Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești, se intitula în tratatele

cu Polonia, semnate la Lublin la 20 ianuarie 1390 și 6 iulie 1391, nu domn, ci „*despot al țărilor lui Dobrotici (terrarum Dobrodictij despotus)*” (Hurmuzaki 1890, 322, 334, doc. CCLXII, CCLXXV).

Asocierea titlului de *domn* celui de *despot* în titulatura sa de către dinastul dobrogean a avut, fără îndoială, menirea de a evidenția în cadrul relațiilor internaționale statutul politico-juridic de suveran de sine stătător, asumat de el însuși, și recunoscut de Constantinopol. Totodată, actul conducătorului dobrogean consfințește rămânerea statului său în *Commonwelth*-ul bizantin.

În ceea ce privește utilizarea simultană a celor două titluri – *domn* și *despot* – de către Dobrotici, așa cum reiese din informațiile prezentate, acest artificiu nu reprezintă o noutate în spațiul românesc. Omologii și contemporanii săi din Țara Românească și Moldova se intitului în același timp „*mari voievozi și domni*”.

În sfârșit, în ceea ce-l privește pe Dobrotici, reținem unele surse care nu îi acordă niciun titlu. Avem aici în vedere o serie de documente genoveze redactate la Lykostomo în anii '70 ai secolului al XIV-lea, în perioada în care conflictul dintre Despotatul Dobrogean și Genova înregistra intensitatea maximă. Aceste documente, puține la număr, se limitează doar la a-i înregistra numele, *Dobordiza*, însoțit de o serie de invective, precum „*rău*” sau „*rău și crud (pravo et crudeli)*”, fără a face nicio referire la statutul său politico-juridic (Raiteri 1973, 205, 208-209, doc. 6, 8, 9). În aceeași categorie se înscrie și o serie de acte emise de Senatul venețian, care de asemenea se limitează doar la a-i înregistra numele și calitatea de stăpân al unor regiune a dinastului dobrogean (Iorga 1914, 1058, 1068, doc. II, XVII; Cf. Thiriet 1958, 143, 159, 167, reg. 576, 653, 689).

Ivanco – din mila lui Dumnezeu, domn. Despre viața și domnia lui Ivanco s-au păstrat puține informații. Aceeași situație se regăsește și în ceea ce privește titulatura sa.

Majoritatea specialiștilor consideră că Ivanco a purtat titlul de despot, fără a aduce însă argumente solide în acest sens. Ei tind să considere pus și simplu, că titlul despotal a fost moștenit de dinastul dobrogean de la tatăl lui, Dobrotici. În opinia unor cercetători bulgari, titlul de despot ar apărea pe unele monede care îi sunt atribuite conducătorului Dobrogei (Герасимов 1939, 288-296).

Atribuirea acestor monede lui Ivanco, contestată cu argumente greu atacabile de unii numismați români (Conovici 1975, 601-602, cu bibliografia), pune sub semnul întrebării implicit deținerea titlului de despote de către Ivanco. Acest lucru nu înseamnă însă că suveranul Dobrogei nu l-ar fi putut moșteni de la părintele său.

Pentru titulatura lui Ivanco dispunem însă de o sursă a cărei veridicitate este incontestabilă: împuternicirea dată la 13 mai 1387 ambasadorilor săi, boierii Costea și Jolpan, de a negocia la Pera încheierea tratatului de pace cu împuterniciții Genovei. În actul amintit, titlul oficial al dinastului dobrogean, folosit de Ivanco însuși este cel de „*din mila lui Dumnezeu, domn (misericordia dei, dominus Juanchus)*” (DIR B 1953, 34, 296, doc. 24).

Titlul de *domn din mila lui Dumnezeu* relevă clar statutul politico-juridic deținut de Ivanco în relațiile internaționale: acela de conducător de sine stătător. Ceea ce este însă deosebit de important, este faptul că titlul suveranului dobrogean exprimă o realitate politico-juridică certă.

Statutul dinastului dobrogean este confirmat direct sau indirect și de alte surse externe. Reținem, în primul rând, tratatul de pace cu Genova din 27 mai 1387 (DIR B 1953, 34-40, 296-301, doc. 24). Cunoaștem de asemenea din cronică lui Mehmed Neșri (sec. XV) că, în perspectiva confruntării cu forțele sârbo-bosniace din 1387, sultanul Murâd I a solicitat și participarea contingentelor vasalilor săi creștini, dar unul dintre cei care l-au refuzat a fost Ivanco (Cronici turcești 1966, 110). Informația cronicarului otoman, care se regăsește și în lucrarea umanistului german Hans Loewenklau, cunoscut cu numele latinizat de Johannes Leunclavius (Leunclavius 1591, col. 265), permite concluzia că, chiar dacă anterior acestui moment Ivanco acceptase suzeranitatea otomană, gestul său din 1387 a însemnat tocmai înlăturarea acesteia și revenirea la statutul unui suveran independent.

Interesantă este însă titulatura pe care Leunclavius i-o acordă lui Ivanco. În lucrarea sa de istorie a turcilor, umanistul german îl numește pe dinastul dobrogean fie „*regișorul Varnei și al regiunii numite Dobrogea (Dobritzae filius, qui Varnae, cum regione finitima, Dobritze vocata, regulus erat)*”, fie „*regișorul și moștenitorul Dobrogei (Dobritzensis regulus et heres)*” (Leunclavius 1591, col. 265, 272).

Titlul de *regișor* conferit de umanistul german conducătorului Dobrogei nu este expresia unei poziții de subordonare a lui Ivanco față de turci. În opinia noastră, el reprezintă, așa cum am mai precizat și cu alt prilej, o raportare a puterii dinastului dobrogean și a dimensiunii statului său la puterea sultanului și la dimensiunile Imperiului Otoman (Mărculeț 2007b, 13-14).

Pe de altă parte, titlul de *rege* (*rex*), chiar în forma sa diminutivă (*regișor*) constituie o confirmare a statutului de conducător de sine stătător al lui Ivanco, în epoca premergătoare confruntării cu Imperiul Otoman. Calitatea dinastului dobrogean este întărită de includerea în titulatura sa de către Leunclavius a titlului de *moștenitor* (*heres*), cu sensul său medieval de *stăpân*.

În acest punct al demersului nostru, precizăm faptul că formula folosită de Leunclavius pentru a reda titlul și statutul lui Ivanco nu este unică în spațiul românesc, ci în forma „*domn și moștenitor*” o regăsim și în titlurile unor domni ai Țării Românești și Moldovei, contemporani ai dinastului dobrogean. Spre exemplu, în actul său de închinare față de regele Wladilaw II al Poloniei, din 5 ianuarie 1393, Roman I se intitula „*Io Roman, voievod moldovenesc și moștenitor a toată Țara Românească de la munți până la țărmul mării (Nos Romanus, Moldaviae voyevoda totiusque terrae Valachicae a montibus ad litora maris heres)*” (Hurmuzaki 1890, 815-816, doc. DCXLVI; Minea 1919, 44; Iorga 1993, 234-235; Papacostea 1999, 108; Cf. Costăchescu 1932, 607, doc. 165).

Loviturile primite din partea vecinilor săi au determinat o restrângere substanțială a teritoriilor Despotatului Dobrogea la o fâșie de litoral de la sud de gurile Dunării și până la Varna. Statul dobrogean era astfel redus la dimensiunile unui „*stătuleț pontic*” (Ghiață 1981, 1881, n. 45).

Existența acestui *stătuleț pontic* este însă în afara oricăror discuții, mai multe surse confirmând-o. În primul rând, sursele otomane, preluate apoi

de Leunclavius, confirmă eșecul forțelor otomane la asediul Varnei în 1388, după cum nici celelalte centre urbane de pe litoralul Mării Negre nu apar menționate între cuceririle otomane (Leunclavius 1591, col. 272). Pe de altă parte, registrele de socoteli ale *Massariei din Caffa* înregistrează la 19 octombrie 1390, după unii autori, sau în 1395 după alții, cheltuielile făcute de comuna genoveză cu plata a doi „*scribe curie*”, care „*au copiat pacea făcută cu Ivanco al lui Dobrotici*”, pe care, după ratificarea de către autoritățile genoveze, a adus-o dinastului dobrogean, „*Todisio Posteca (Todiscus Postecha), sol trimis pentru orașul Pera*” (Cf. Iorga 1899, 55; Cf. Balard 1981, 92; Cf. Iosipescu 1985, 158). Dintr-o relatare a cavalerului german Johann Schiltberger, participant la cruciada anti-otomană din 1396, care a cunoscut la fața locului organizarea politico-teritorială din bazinul vest-pontic, aflăm că „*cea de-a treia Bulgarie (Dobrogea, n.n.) se află acolo unde se varsă Dunărea în mare și capitala [ei] se numește Caliacra (Kallacra)*” (Călători străini 1968, 30). La rândul său, Sigismund de Luxemburg însuși relatează că după înfrângerea de la Nicopole s-a salvat pe o corabie care l-a transportat pe Dunăre până la Lykostomo și de aici pe mare pe la Caliacra și Constantinopol, până în Dalmația, pe unde a revenit apoi în Ungaria (MSHSM 1874, 398-399; DRH D 1977, 155-158, 163-164, 167, doc. 99, 101). În sfârșit, *Chronicon Mesembriae* consemnează că abia „*la veleat 6907 [1399], indiction 7, februar 2, în ziua de vineri, robitu-s-au Varna de tătarii cei fără de Dumnezeu*” (Apud Iosipescu 1985, 169).

Toate informațiile prezentate confirmă continuitatea Despotatului Dobrogean, chiar așa redus dramatic din punct de vedere teritorial, după campania otomană din 1388, până la începutul anului 1399. Care a fost statutul politico-juridic internațional al lui Ivanco și al statului său în această ultimă etapă a existenței sale nu cunoaștem. Rămâne ca cercetări viitoare să elucideze și acest aspect.

Bibliografie

- Alexandrescu-Dresca Bulgaru 1973-1975:** M.M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, Formarea Despotatului lui Dobrotici. Peuce IV, 1973-1975, 233-247.
- Alexandrescu-Dresca Bulgaru 1975:** M.M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, La seigneurie de Dobrotici. Fief de Byzance. In: Actes du XIVe Congrès International des Études Byzantines. Bucarest 6-12 septembre 1971, vol. II (București 1975), 13-20.
- Balard 1980:** M. Balard, Gênes et l'outre-mer, tome: Actes de Kilia du notaire Antonio di Ponzò 1360 (Paris-La Haye-New York 1980).

- Balard 1981:** M. Balard, *Les Génois et les régions bulgares au XIVe siècle*. Byzantinobulgarica VII, 1981.
- Cantacuzenus 1832:** Ioannis Cantacuzeni eximperatoris, *Historiarum libri IV*. Grece et Latine, cura Ludovici Scopeni, vol. III (Bonnae 1832).
- Călători străini 1968:** Călători străini despre Țările Române, vol. I (București 1968).
- Conovici 1975:** N. Conovici, *Un trésor monétaire du XIVe siècle découvert à Păcuiul lui Soare*, *Revue des Études Sud-Est Européenes* 4, XIII, 1975, 599-605.
- Costăchescu 1932:** M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II (Iași 1932).
- Cronici turcești 1966:** Cronici turcești privind Țările Române. Extrase. Vol. I: Sec. XV - mijlocul sec. XVII (București 1966).
- Darrouzès 1969:** J. Darrouzès, *Ekhthesis néa. Manuel des pittakia du XIVe siècle*. *Revue des Études Byzantines* XXVII, 1969, 5-127.
- DIR B 1953:** Documente privind istoria României. Veacul XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247-1500) (București 1953).
- DRH D 1977:** Documenta Romaniae Historica, D: Relații între Țările Române, vol. I: (1222-1456) (București 1977).
- FHDR, III 1975:** Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României, vol. III: Scriptorum Byzantinorum saec. XI-XIV – Scriitori bizantini (sec. XI-XIV) (București 1975).
- Ghiață 1981:** A. Ghiață, *Aspecte ale organizării politice în Dobrogea medievală (secolele XIII-XIV)*. *Revista de Istorie* 10, 34, 1981, 1863-1897.
- Hurmuzaki 1890:** Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. I, partea 2 (București 1890).
- Inalcik 1996:** H. Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca clasică 1300-1600* (București 1996).
- Iorga 1899:** N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe* (București 1899).
- Iorga 1914:** N. Iorga, *Veneția în Marea Neagră. I. Dobrotici*. In: *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, s. II, t. XXXVI, 1913-1914 (1914), 1043-1057.
- Iorga 1993:** N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. III: Ctitorii (București 1993).
- Iosipescu 1985:** S. Iosipescu, *Balica, Dobrotiță, Ioancu* (București 1985).
- Leunclavius 1591:** Johannes Leunclavius, *Historiae Musulmanae Turcorum, de monumentis ipsorum exscriptae*, libri XVIII (Francofurti 1591).
- Mărculescu 1937:** O.S. Mărculescu, *Balica și Dobrotici (doi dinaști pontici)*. *Analele Dobrogei* XVIII, 1937 184-214.
- Mărculeț 2006:** V. Mărculeț, *Considerații asupra începuturilor statului dobrogean*. *Anuarul Muzeului Marinei Române* IX, 2006, 219-237.
- Mărculeț 2007a:** V. Mărculeț, *Conflictul dobrogeano-genovez (1360-1387) – componentă a luptei pentru suprațenie în bazinul vest-pontic din a doua jumătate a secolului al XIV-lea*. *Pontica* XL, 2007, 371-398.
- Mărculeț 2007b:** V. Mărculeț, *Unele considerații asupra momentului și a împrejurărilor în care și-a încetat existența statul Despotatul Dobrogean*, *Acta Musei Porolissensis XXVIII-XXIX, 2006-2007 (2007)*, 9-24.
- Miklosich, Müller 1860:** Fr. Miklosich, Ios. Müller, *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*. MCCCXV-MCCC-CII, vol. I (Vindobonae 1860).
- Minea 1919:** I. Minea, *Principatele române și politica orientală a lui Sigismund de Luxemburg*, (București 1919).
- Moisil 1906:** C. Moisil, *Despotatul lui Doblatici*. *Convorbiri Literare* XL, 6-8, 1906, 680-692.
- MSHSM 1874:** *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium*, vol. IV, 1874.
- Papacostea 1999:** Ș. Papacostea, *La începuturile statului moldovenesc. Considerații pe marginea unui izvor*. In: Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc* (București 1999).
- Raiteri 1973:** Silvana Raiteri, *Atti rogati a Licostomo da Domenico da Carignano (1373) e Oberto Grassi da Voltri (1383-84)*. In: *Giovanna Balbi, Silvana Raiteri, Notai genovesi in Oltremare atti rogati a Caffa e a Licostomo (sec. XIV)* (Genova 1973).
- Saint-Pierre 1900:** F. Bollati di Saint-Pierre, *Illustrazioni della spedizione in Oriente di Amedeo VI (Il Conte Verde)* (Torino 1900).
- Ștefănescu 1967:** Șt. Ștefănescu, *Despotatul Dobrogean de la Dobrotici la Mircea cel Bătrân*, *Magazin Istoric* 9, I, 1967, 46-48, 53.
- Ștefănescu 1971:** Șt. Ștefănescu, *Formarea statului feudal Dobrogea*. In: I. Barnea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III: Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos (București 1971).
- Thiriet 1958:** Fr. Thiriet, *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Roumanie*, t. I: 1329-1399 (Paris-La Haye 1958).
- Герасимов 1939:** Т. Герасимов, *Монети на деспот Иванко*, *Известия-Институт* 13, 1939, 288-296.

Considérations concernant le titre et le statut politique-juridique international des dynastes de la Dobroudja du XIVe siècle

Résumé

Au milieu du XIVe siècle dans les territoires situés entre le Danube et la Mer Noire s'organise le Despotat de la Dobroudja, un état de facteur byzantine, qui va s'affirmer comme *la troisième liberté roumaine*. Les titres détenus par les dynastes de la Dobroudja, celui de *despote* (*δεσπότης*) et de *prince* (*dominus*), employés par Dobrotici/Dobrotiță, respectivement celui de „*prince par grace de Dieu (misericordia dei, dominus)*”, assumé par Ivenco/Ioancu, confirment, autant les liaisons du début avec l'Empire Byzantin mais aussi le changement de l'état de la Dobroudja dans une principauté monarchique, mais aussi le statut indépendants de leurs dirigeants.

О названии и о международном политико-юридическом статусе добруджских правителей в XIV веке

Резюме

В середине XIV века на территориях между Дунаем и Черным Морем образовался Добруджский деспотат, государство византийского облика, которое утвердилось как «третья румынская свобода». Титулы добруджских правителей, деспот (*δεσπότης*) и господарь (*dominus*), использованные Добротичем, и соответственно, «милостью божию, господарь» (*misericordia dei, dominus*), как именовал себя Иванко/Иоанку, подтверждают как первоначальные связи с Византийской империей, так и превращение добруджского государства в монархическое княжество, а для правителей – также статус независимых руководителей.

10.12.2010

Dr. Vasile Mărculeț, Colegiul Tehnic „Mediensis”, str. Sticlei, nr. 9, RO-551130 Mediaș, jud. Sibiu, România, e-mail: vasmarculet@yahoo.com; web: www.vasilemarculet.vze.com

